

Maya Sinitzia. The role of project method and multimedia technologies in educational environment of the university.

The article substantiates the need for the introduction of project-based learning process of high school in the context of the performance improvement and reveals features of the use of multimedia technologies in project activities of students.

Key words: Project method, multi-media, multi-media technologies, project technologies, information technology, scientific research.

УДК 378.046.4:372.891

Ж. В. Федірко

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ ДО РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ

У статті розкрито структурні складники готовності вчителя географії до розвитку навчально-дослідницьких умінь учнів. Автор доводить, що готовність учителя географії до професійної діяльності не можна розглядати поза розвитком його особистості.

Ключові слова: інноваційна освітня діяльність, інноваційна діяльність учителя географії, викладання географії.

Постановка проблеми. Проблема виховання молодого покоління, здатного самостійно здобувати нові знання, неординарно мислити, використовувати нові знання у незвичних умовах, ефективно працювати і навчатися протягом життя була, є і буде завжди актуальною. Необхідність створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України окреслюється у Національній доктрині розвитку освіти. Сьогодні ж виникає потреба не тільки в обізнаних і вмілих спеціалістах, але й у такій категорії фахівців, що здатна бачити, формулювати й вирішувати самостійно нові проблеми. У цьому контексті готовність учителя географії до розвитку і формування навчально-дослідницьких умінь учнів є однією з пріоритетних проблем сучасного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми розвитку навчально-дослідницьких умінь школярів знайшли своє відображення в працях багатьох науковців, зокрема психологів (Л. Виготський, М. Кузьмін, Я. Пономарьов, Г. Костюк); педагогів (В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, М. Данилов, М. Скаткін); методистів-географів (М. Ковалевська, М. Максимов, І. Барінова, А. Сиротенко).

Мета статті. Визначити основні якості, якими має володіти вчитель географії для успішної організації роботи з розвитку навчально-дослідницьких умінь учнів.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність учителя географії в умовах особистісно орієнтованого навчання – це не тільки володіння знаннями, вміннями та досвідом з предмета, але й вміння сформулювати внутрішню мотивацію пізнавальної діяльності, чітко, логічно і доступно викласти свої думки, під час уроку організувати співробітництво, знайти шляхи оптимального спілкування, вміти розкрити творчий потенціал, розвивати мислення учнів, готувати їх до включення в навчально-дослідницьку діяльність. Тобто основне завдання уроку географії полягає у формуванні в школярів інтересу до дослідницьких знань в цілому.

У процесі вивчення природи, пам'яток історії чи культури, опрацювання літературних, музейних чи архівних документів учні набувають знань про свій край, оволодівають певними практичними вміннями і навичками, роблять власні відкриття імен, подій, фактів, процесів і явищ, систематично залучаються до посильної суспільно корисної праці, виконують доручення дослідницько-інформаційного характеру від базових господарств, наукових установ, громадських організацій. Це сприяє не тільки збагаченню учнів знаннями, але й здійснює значний емоційно-естетичний вплив, котрий діти відчувають як від власної діяльності, так і від спілкування із цікавими людьми.

З огляду на специфічні особливості професійної діяльності вчителя, спираючись на закономірності та принципи підготовки вчителя географії до інноваційної діяльності, ми дійшли висновку, що у структурі такої готовності педагога до виконання певних інноваційних видів діяльності доцільно виділити такі структурні складники:

- мотиваційно-ціннісний;
- інтелектуально-когнітивний;
- діяльнісно-творчий;
- аналітико-рефлексивний.

У ході визначення вимог до вчителя географії щодо організації роботи з розвитку навчально-дослідницьких умінь ми намагалися врахувати усі компоненти готовності вчителя. Такими вимогами, на нашу думку, мають бути:

- значне удосконалення знань щодо теоретичних засад навчально-дослідницької діяльності;
- розвиток умінь щодо створення, експериментальної перевірки та впровадження інноваційних форм і методів здійснення науково-дослідницької діяльності;
- значне піднесення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного та аналітико-рефлексивного компонентів готовності вчителя до виконання основних завдань на всіх етапах організації навчально-дослідницької діяльності.

Учитель географії, який здійснює організаційно-методичне забезпечення роботи з розвитку навчально-дослідницьких умінь учнів, повинен відзначатися такими вміннями і навичками:

- досконало володіє знаннями змісту, структури шкільних програм, підручників, методичних посібників з географії, успішно використовує їх у практичній діяльності;

- досконало володіє методикою організації роботи з підручником на уроці та під час самостійної роботи учнів;

- глибоко розуміє основи філософії освіти та її значення у вирішенні найважливіших педагогічних проблем;

- має високий рівень професійної компетентності;

- вільно орієнтується у вітчизняному законодавстві у сфері інноваційної освітньої діяльності та глибоко розуміє основні вимоги відповідних нормативних документів;

- глибоко обізнаний з проблем, що стосуються науково-методичного та організаційного забезпечення навчально-дослідницької діяльності учнів;

- вільно орієнтується серед різних видів наукової та науково-методичної літератури, досконало володіє вміннями користуватись нормативними документами, застосовувати досягнення педагогічної й психологічної наук на уроках географії та під час організації позакласної роботи;

- має системні знання про педагогічні процеси та явища, володіє сучасними методами наукових досліджень і здійснення інноваційної освітньої діяльності на рівні, необхідному для вирішення завдань, що постають у процесі організації навчально-дослідницької діяльності учнів;

- вміє раціонально використовувати ідеї перспективного педагогічного досвіду та розробляти власні педагогічні технології;

- вміє організувати продуктивну педагогічну взаємодію в системі «учень-учитель-батьки-учень» під час організації та здійснення навчально-дослідницької діяльності учнів;

- володіє методами психолого-педагогічного аналізу і вміє вирішувати методичні завдання;

- вміє прогнозувати результати своєї діяльності, аналізувати та оцінювати їх;

- володіє основними компонентами методики професійного самоудосконалення;

- вміє визначати напрямки самоосвітньої діяльності з метою підвищення рівня професійної компетентності й педагогічної майстерності.

До особистих якостей учителів-предметників, на думку багатьох дослідників [1; 4; 5; 7], висуваються вимоги, а саме: вміння вчити, виховувати, керувати, слухати; мати широкий кругозір; володіти культурою мовлення; володіти прогностичним підходом, який базується на

тому, що людина може стати кращою; глибока відданість ідеї служіння народові; здатність до співпереживання; вміння діяти в умовах нестандартних ситуацій; високий рівень саморегуляції.

У складній структурі особистості вчителя географії деякі автори [2; 3; 5; 6; 7] виділяють найбільш значимі якості, які відіграють визначальну роль у діяльності педагога:

- *особистісно-етичні* – почуття обов'язку і громадянської відповідальності, гуманізм, щиросердя, уважність, доброзичливість, свідоме ставлення до праці і дисциплінованість, вимогливість і принциповість, скромність, товарицькість, об'єктивність, самокритичність, висока моральна культура, артистизм, загальна ерудиція, терпеливість і наполегливість;

- *педагогічні* – високий рівень професійно-педагогічної підготовки, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і дітей, педагогічний такт, педагогічне мислення, професійна працездатність, прагнення до науково-педагогічної творчості, культура і виразність мови, почуття гумору;

- *індивідуально-психологічні* – широта і глибина пізнавальних інтересів, ясність і критичність розуму, винахідливо емоційна чуйність і стійкість, довгочасна пам'ять, розвинутість спостережливості, волі, уявлення, великий обсяг і переключеність уваги, об'єктивна самооцінка.

Лише в комплексі ці якості можуть дати позитивний результат діяльності. Співіснуючи одна з одною, вони утворюють єдине ціле, де педагогічні якості поділяють на такі *знання і вміння* вчителя:

1) знання:

- *професійні та загальнонаукові* – теорія предмета географії; основи суміжних предметів, філософські, економічні, соціально-політичні, правові знання, світова і вітчизняна культура, іноземна мова;

- *фізіологічні та психологічні* – вікові особливості розвитку організму школяра, закономірності психологічного розвитку дітей, підлітків і старших школярів; психологія виховання і навчання; психологія вчителя; психологія керівництва учнівським колективом;

- *педагогічні та методичні* – сутність педагогічного процесу; теорія і методика виховання та навчання школярів; історія педагогіки; методика викладання предмета; школознавство; наукова організація праці вчителя;

2) вміння:

- *пізнавальні* – сприймати і розуміти психічний стан дитини в даний момент; здійснювати контроль за своїм психічним станом; орієнтуватися у змісті навчання і виховання; розширювати свої знання і вміння, аналізувати педагогічний досвід;

- *конструктивні* – проектувати цілі і завдання педагогічного процесу; відбирати оптимальний зміст, визначати найбільш ефективні засоби, форми і методи навчально-виховної роботи, планувати цю роботу.

- *комунікативні* – встановлювати педагогічно доцільні взаємовідносини з учнями, батьками, учителями;

- *інформаційні* – володіти словом, мовою, мімікою, жестами; передавати знання, думки, почуття, розвивати мислення учнів; застосовувати інформаційні технології;

- *організаторські* – захоплюватися конкретною справою; розподіляти і планувати роботу, здійснювати контроль, стимулювати захоплення справою; об'єктивно оцінювати результати праці, окреслювати перспективи.

Всі ці професійні вимоги (рис. 1) формують авторитет, без якого педагогічна діяльність учителя географії буде малоефективною [5, 6, 7].

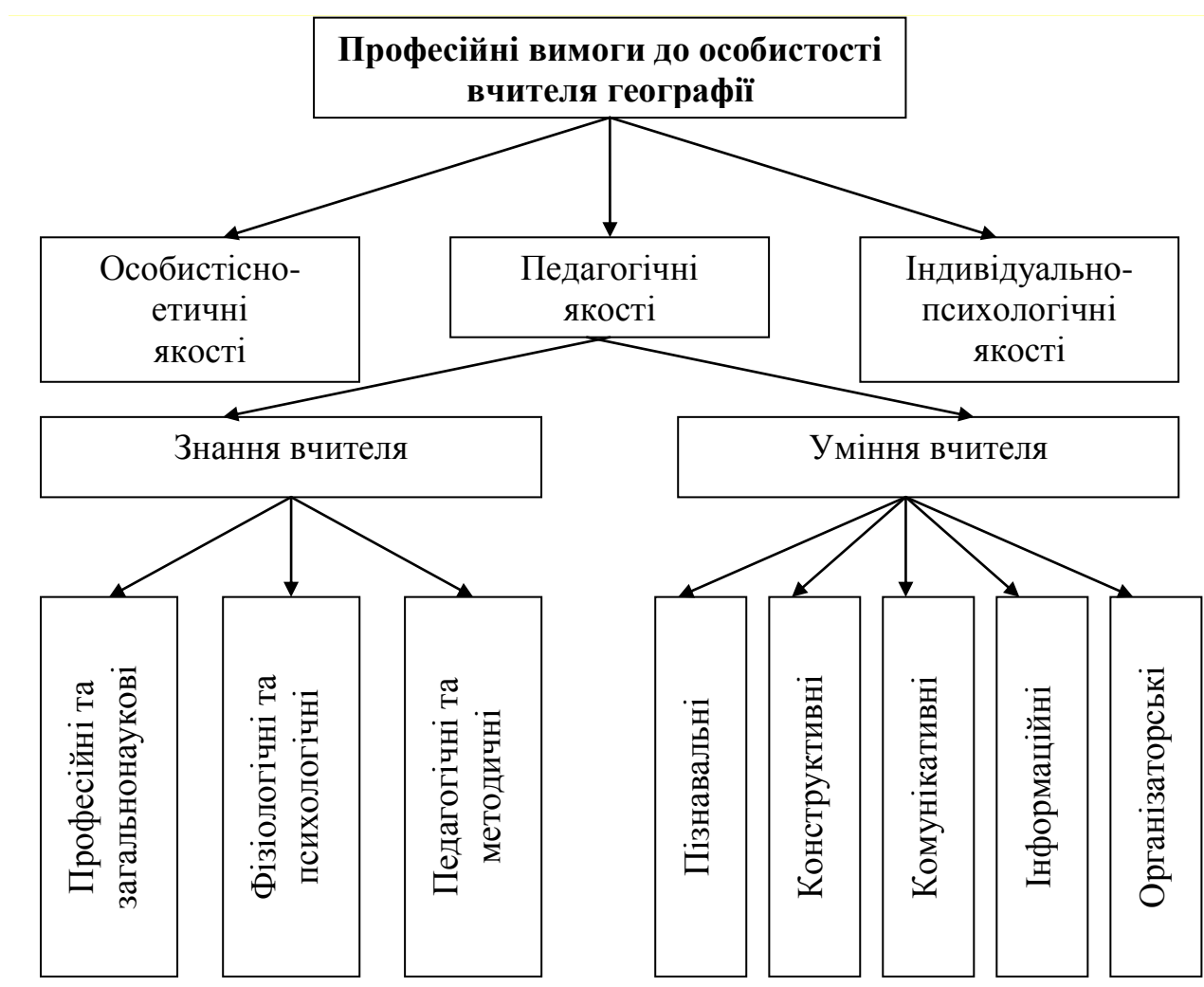

Рис. 1. Професійні вимоги до особистості вчителя географії

Професійна діяльність учителя географії передбачає аналіз результатів своєї праці. У цьому напрямку його діяльність спрямовується на подолання різноманітних протиріч між наявним рівнем фахової підготовки та тим, якого рівня професіоналізму досягає вчитель. Тому однією з визначальних умов процесу професійного розвитку є

перетворення власної життєдіяльності у предмет змін, удосконалення та створення особистісної власної позиції. Іншими словами: учитель, який займається організацією навчально-дослідницької діяльності учнів, повинен сам брати участь у такій діяльності. Тому надзвичайно важливим для вчителя є вміння здійснювати самостійну дослідницьку діяльність у рамках післядипломної освіти.

Висновки. Отже, ми окреслили основні напрямки удосконалення готовності вчителя до розвитку навчально-дослідницьких умінь учнів. Однак особистість учителя географії необхідно розглядати як внутрішню цілісність, де професійні й особистісні цінності тісно пов'язані із системою загальнолюдських цінностей. Тому підготовку вчителя географії до професійної діяльності не можна розглядати поза розвитком його особистості. Це можна пояснити тим, що вчитель упродовж своєї професійної діяльності засвоює необхідні знання, набуває вмінь та навичок в особистісному контексті. Знання, перед тим, як стати особистим надбанням, проходять через так звані афективно-ціннісні «фільтри» особистості. Учитель географії повинен завжди бути цікавим для учнів, створювати в школі таку духовну атмосферу, за якої у дітей виникатиме прагнення до знань, бажання отримувати щось нове, досі їм невідоме.

Список використаної літератури

1. Варфоломєєва І. М. Розвиток пізнавальних інтересів учнів за підручниками географії у профільній школі / І. М. Варфоломєєва // Географія. – 2009. – № 5 (129). – С. 10–14.
2. Ляшенко О. І. Диференціація як основоположний принцип шкільного навчання / О. І. Ляшенко // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України : наук.-теорет. та інформ. журн. АПН України. – 2009. – № 1. – С. 40–45.
3. Назаренко Т. Зміст і структура методики навчання географії в профільній школі / Т. Назаренко // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 7–8. – С. 18–20.
4. Нікітіна Н. Н. Критичне оцінювання особистого досвіду як провідна умова професійного розвитку / Н. Н. Нікітіна // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 62–64.
5. Семиченко В. А. Психологічні аспекти професійної підготовки і післядипломної освіти педагогічних кадрів / В. А. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 54–57.
6. Сорочан Т. М. Розвиток професіоналізму педагогічних працівників у системі післядипломної освіти на андрагогічних засадах / Т. М. Сорочан, О. М. Рудіна // Розвиток післядипломної педагогічної освіти України в умовах інтеграції : матеріали щорічн. звітн. Всеукр. наук.-практич. конф., 11-12.04.2007 р., Донецьк. – Донецьк : ДППО, 2007. – С. 132–140.

7. Тимошенко Н. О. Подготовка учителя к просветительской деятельности в области сохранения индивидуального здоровья школьников: дисс. кандидата пед. наук : 13.00.08 / Наталия Олеговна Тимошенко. – Ставрополь, 2003. – 189 с.

Жанна Федирко. Готовность учителя географии к развитию учебно-исследовательских умений учащихся.

В статье рассматриваются структурные составляющие готовности учителя географии к развитию учебно-исследовательских умений учащихся. Автор доказывает, что готовность учителя географии к профессиональной деятельности нельзя рассматривать вне развития его личности.

Ключевые слова: инновационная образовательная деятельность, инновационная деятельность учителя географии, преподавания географии.

Zhanna Fedirko. Preparedness of geography teacher to develop educational and research skills of students.

The structural components of preparedness of geography teacher to develop educational and research skills of students are examined in the article. The author proves that the geography teacher preparedness to professional activity can not be considered out of the development of his personality.

Key words: innovative educational activities, innovative teaching practices of geography teacher, geography teaching.